

6. Стрельников В. Ю. Развитие профессиональной компетентности учителей в учреждениях послыдипломной освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 1995. 24 с.

7. Lebedyk L. Professional competence of masters of pedagogics higher school. Theory and Practice of Contemporary Management : Materials of I International Scientific-Practical Conference, (Batumi, 17–18.10.2014) / p.h. Tbilisi : Universal, 2014. P. 292–296.

Віра БУРНАЗОВА,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка, Бердянський державний
педагогічний університет

ІНСТРУМЕНТАЛЬНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ЗВО: ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Пандемія COVID-19 визначила нові вектори розвитку світової спільноти та соціальних інститутів. Сьогодні вже не можна назвати жодної сфери суспільного життя, яка б не зазнала впливу коронавірусної пандемії. Прямо чи опосередковано наслідки поширення світом вірусу COVID-19 відчули всі: державна влада, громадяни абсолютної більшості країн. Не винятком стали і заклади освіти різного рівня в Україні. Виклики були адресовані всім ланкам системи освіти: управлінській, адміністрації закладів освіти, викладачам, студентам, учням, батькам та ін. Стало зрозуміло, що людство перейшло на нову стадію розвитку, де дистанційне навчання відіграє вирішальну роль. Не буде перебільшенням сказати, що майбутнє кожного ЗВО багато в чому визначається саме сьогодні – залежно від адекватності реагування на пандемічну кризу, здатності амортизувати найбільш болісні її прояви, а, можливо, і віднайти в цій непростій ситуації нові можливості для розвитку.

Особливо гостро постало питання в організації освітнього процесу із застосуванням дистанційних технологій у ситуації невизначеності термінів карантинних заходів і труднощів, пов'язаних із набуттям практичних виконавських навичок. Одними з таких освітньо-професійних програм у Бердянському державному педагогічному університеті є «Середня освіта (музичне мистецтво та англійська мова)» першого (бакалаврського) рівня та «Середня освіта (музичне мистецтво та художня культура)» другого (магістерського) рівня вищої освіти, професійний цикл яких передбачає інструментальну підготовку майбутніх фахівців.

Подолання дидактичних бар'єрів і труднощів інформаційної «неготовності» викладачів виконавських освітніх компонентів призвело до цікавих педагогічних знахідок, своєрідного «сплеску» креативності. У

той час, як багато педагогів у системі вищої освіти вже зробили перші кроки у використанні інформаційно-комунікаційних технологій, педагогічна спільнота, пов'язана з викладанням виконавських освітніх компонентів, не розраховувала на те, що така ситуація виникне взагалі. У зв'язку з цим науково-педагогічні працівники, що забезпечують освітній процес за вищеназваними ОПП, відреагували на виклики по-різному: хто очікуванням, хто адаптацією, а хто й інноваціями. Але, без сумніву, постала необхідність організації освітнього процесу за умови впровадження дистанційних технологій, що викликало масовий дидактичний запит на поширення відповідного досвіду та імплементацію інноваційних методик.

Викладачі, перебуваючи тривалий час на самоізоляції вдома, почали цікавитися інформацією щодо дистанційного навчання, проходити онлайн-курси та завдяки власній самоосвіті генерувати і практикувати різні дидактичні прийоми як педагогічні «лайфхаки», а також ділитися ними в Інтернеті як своєрідною формою методичної та психологічної підтримки.

За нашими спостереженнями, до таких прийомів дистанційного навчання увійшли авторські блоги, підготовка коротких онлайн-роликів на різні теми, підготовка та розсилка аудіоповідомлень із завданнями (аудіозавдання для слухового аналізу, аналіз відео-, аудіозаписів); участь у інтернет-конкурсах.

Значна кількість платформ дистанційної освіти поставила передових викладачів в умовах карантину перед вибором: який цифровий інструмент обрати для роботи в аудиторії, який із них діє найоптимальніше та є найбільш зручним у використанні та реалізації педагогічних завдань, який із них можна самостійно опанувати в стислий час та забезпечити безперервність навчання здобувачів вищої освіти, особливо в процесі їх інструментальної підготовки.

Перелік освітніх платформ та інструментів для реалізації дистанційної освіти сьогодні доволі різноманітний: від використання звичайного електронного листування до масових відеозаходів онлайн. Звичайно, це викликає певну розгубленість у викладача як користувача такими продуктами та потребує спеціального навчання. Викладачів виконавських дисциплін особливо цікавлять платформи, які б дозволяли бачити здобувачів вищої освіти і спостерігати за тим, як вони виконують певні завдання інструментальної підготовки. Такими засобами в їх реалізації стали ресурси, що передусім забезпечують саме відеозв'язок. Це цифрові сервіси Zoom, Skype, Viber, Meet тощо. Вони надають можливість викладачеві передавати інформацію (знання, уміння, завдання, досвід), а здобувачу – отримувати її, чути й бачити один одного.

Основна складність для викладання виконавських освітніх компонентів у режимі онлайн – проведення як індивідуальних, так і групових занять з вокально-хорового та інструментально-виконавського

практикумів, обмеження контролю викладача за виконанням інструментальних вправ здобувачем, якістю звуку у зв'язку з уповільненням його передачі завдяки різній швидкості Інтернету і навіть психологічної неготовності науково-педагогічних працівників до роботи в умовах викладання онлайн.

Можливості використання дистанційних технологій в освітньому процесі здобувачів вищої освіти-музикантів активно вивчаються науковцями. Так, А. БОНДАРЕНКО у своєму дослідженні аналізує гру на музичному інструменті та спів, аргументуючи, що дистанційні форми навчання не дозволяють здобувачам освіти повноцінно набувати необхідних фахових компетентностей унаслідок обмеженості технічних можливостей, властивих сучасним технологіям зв'язку, а саме неможливості здійснення невербальних форм комунікації та особливо через затримку звукового та відеосигналу під час комунікації, що унеможлиблює музикування в ансамблі. Науковець дійшов висновку, що вказані проблеми не дозволяють розглядати перспективи дистанційної освіти музикантів-виконавців у позитивному ключі [1]. В. СОЛОГУБ окреслив основні етапи впровадження дистанційного навчання в класі гітари та форми, за допомогою яких можна здійснювати результативне навчання за умови дистанційної освіти [6]. Науковці Н. ЛАНОВЕНКО-МЕЛЬНИК, С. БАСОВСЬКА, Л. ОСТАПЧУК, О. ПЛАКИДЮК, В. ХОХЛАН звертають увагу на особливості дистанційного навчання у вокально-педагогічній діяльності та визначають переваги й недоліки його функціонування в підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва. У ході дослідження вони дійшли висновку, що така форма навчання підвищує мотивацію в студентів до власного пошуку необхідних відчуттів у технічних прийомах і характері звуку, створює процес високої самоорганізації, що підвищує творчий та інтелектуальний потенціал, активізує аналітичне мислення при записі та прослуховуванні власного відеуроку, а також удосконалює навички володіння комп'ютером і різними інтернет-платформами. Але в той же час засвідчують, що відсутність безпосередньо живого контакту зі студентом, наявність технічних складнощів проведення онлайн-уроків, відсутність належного технічного забезпечення та інтернет-зв'язку для мистецьких закладів освіти та ЗВО, які здійснюють підготовку вчителів музичного мистецтва, не є ефективною, а може існувати тільки як допоміжний і частковий засіб підвищення результативності професійної фахової підготовки [5].

Результати систематичного опитування і співбесіди зі здобувачами вищої освіти щодо задоволеності впровадження в освітній процес технологій дистанційного навчання показали, що студентам не вистачає мотивації, навичок самоорганізації, вольових якостей (цілеспрямованості, ініціативності, рішучості, витримки, організованості), бракує досвіду самостійного навчання (створення освітнього простору, визначення крайнього терміну виконання завдання – *deadline* – і його дотримання,

вирішення проблем у процесі виникнення завдань, прийняття самостійних рішень тощо).

З огляду на це варто зазначити, що саме виклики, пов'язані з пандемією COVID-19 вимагають особливого підходу до організації освітнього процесу з перевагами чіткої самоорганізації здобувачів вищої освіти, їх власної мотивації під час дистанційного навчання в класі основного музичного інструменту, розвитку виконавської самостійності, що забезпечить самооцінку, самоконтроль, самокорекцію отриманої інформації та її систематизацію шляхом глибокої розумової переробки за відсутності безпосереднього постійного управління зовні [2]. Саме автономія – один із найважливіших факторів самонавчання в умовах пандемії COVID-19. А самонавчання є життєво важливим фактором для здобувачів вищої освіти в організації освітнього процесу із застосуванням дистанційних технологій. Для того, щоб навчатися протягом усього життя, здобувачі вищої освіти мають навчитися брати на себе відповідальність за прийняття рішень і, безпосередньо, за власне навчання. Отже, розвиток виконавської самостійності є критичним фактором успішного дистанційного навчання в процесі інструментальної підготовки. А впровадження інноваційної методики цілеспрямованого розвитку виконавської самостійності здобувачів вищої освіти [2] має забезпечити формування й реалізацію уявної інтерпретаційної моделі музичних творів у ході інструментальної підготовки із застосуванням дистанційних технологій навчання.

Ураховуючи всі переваги і недоліки освітнього процесу, викликані застосуванням дистанційних технологій, фактор мотивації, цілеспрямованості, самоорганізації, витримки, самовладання має визначальну роль у процесі інструментальної підготовки здобувачів вищої освіти та розвитку їх виконавської самостійності під час викликів пандемії COVID-19, але не вичерпує всіх проблем.

Так, до основних проблем, які потребують подальшого вирішення, слід віднести:

- *якісне та швидке підключення до Інтернет-мережі*, що забезпечить стабільний сигнал, безперебійну швидкість, достатню для трансляції і прийому відеосигналу під час демонстрації інтерпретаційної моделі музичного твору;

- *техніку передачі звуку і зображення, що забезпечить рівень якості запису і передачі зображення та звуку*, адже мікрофони, вбудовані в ноутбуки, стандартні гарнітури, досить сильно спотворюють виконання. В ідеалі для занять з основного музичного інструменту потрібна хоча б домашня студія з якісними мікрофонами. Має сенс проводити онлайн-уроки з використанням окремого професійного мікрофону. Але ж то є проблема для багатьох ЗВО;

- *інструментальне виконання та ансамблеве музикування* є невід'ємною частиною уроку з основного музичного інструменту і має

враховувати, що під час проведення онлайн-уроків сигнал у ZOOM йде тільки в одному напрямку, не варто грати одночасно зі студентом. Технологія не забезпечує одночасне поєднання вербального і невербального спілкування. Обов'язково в одного з реципієнтів відбудеться зупинка сигналу і буде чути тільки одного з учасників. Виконання на музичному інструменті можна запропонувати у два способи: а) зіграти вправу викладачу, а потім послухати у виконанні здобувача; б) записати вправи заздалегідь і надіслати їх студенту.

У таких випадках можна відразу почути недоліки, а саме:

– *неможливість масового застосування онлайн-викладання* пов'язано з недостатньою технічною безпекою. Невеликий відсоток населення забезпечено швидкісним інтернетом, комп'ютерним обладнанням і гарною комунікацією. Більшість людей і закладів освіти не мають якісної комп'ютерної підтримкою;

– *відсоток викладачів потрібного рівня на сьогоднішній день* у складі НПП більшості ЗВО є не достатнім і має певне протиріччя. Найпрофесійніші викладачі часто на низькому рівні володіють комп'ютерами і вважають за краще навчати по-старому, а молодим викладачам не вистачає досвіду, щоб викладати на найвищому рівні;

– *психологічні проблеми онлайн-навчання* викликані тим, що викладач – це насамперед людина, яка завжди сприймалася здобувачами вищої освіти як особистість з найповнішим, найкращим знанням предмету, що він викладає. Але сьогодні викладач зрідка може бути повністю впевнений, що знайомий з усім спектром думок із того чи іншого питання. Як правило, сучасні здобувачі вищої освіти мають більший доступ до комп'ютерів, краще володіють мовою не тільки комп'ютера, але й іноземною, а завдяки віковим особливостям краще сприймають і обробляють вхідну інформацію, потік якої зростає з кожним днем. У такій ситуації роль викладача як джерела інформації не здійснена, він може бути тільки координатором і фасилітатором. Для цього потрібно змінювати звичну свідомість, налаштовану на традиційну систему: подання нового матеріалу (викладачем), консолідацію (навчальний посібник), відтворення (запам'ятовування), застосування. Завдання сучасної освіти – формування вільної творчої особистості, що володіє критичним мисленням і високим рівнем самостійності.

Отже, під час освітнього процесу і, безпосередньо, інструментальної підготовки здобувач вищої освіти стає не об'єктом, а суб'єктом діяльності, який не отримує, а здобуває освіту. Саме тому викладач перестає бути єдиним джерелом інформації, а здобувач вищої освіти має володіти високим рівнем виконавської самостійності. Без сумніву, досвід упровадження дистанційних технологій у процес інструментальної підготовки здобувачів вищої освіти вимагає подальшого наукового осмислення, забезпечення вирішення окреслених проблем і популяризації інноваційних методичних розробок.

Список використаних джерел

1. Бондаренко А. І. Дистанційна освіта музикантів-виконавців: проблеми та перспективи. *Імідж сучасного педагога*. 2020. № 3. С. 69–72. URL: <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/202243> (дата звернення: 14.11.2021).
2. Бурназова В. В. Методичні засади розвитку виконавської самостійності студентів музично-педагогічних факультетів у процесі інструментальної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2010. 235 с. *Пошуковий профіль науковця на порталі НБУВ* ID : 0039778 (дата звернення: 14.11.2021).
3. Краснова А. В., Ярославцева М. І., Пехарева С. В. Методи й форми підготовки здобувачів освіти до науково-дослідницької діяльності в умовах дистанційного навчання. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 28. С. 165–169. URL: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/28.30> (дата звернення: 14.11.2021).
4. Кухаренко В. М., Бондаренко В. В. Екстрене дистанційне навчання в Україні : монографія. Харків : Міська друкарня, 2020. 409 с. URL: https://duan.edu.ua/images/News/UA/Departments/Management/2020/monograph_ekstr_dyst_navch.pdf (дата звернення: 14.11.2021).
5. Лановенко-Мельник Н. В., Басовська С. Ю., Остапчук Л. О., Плакидюк О. Ю., Хохлан В. О. Особливості дистанційного навчання у вокально-педагогічній діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 25. Т. 1. С. 199–203. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/25/part_1/41.pdf (дата звернення: 14.11.2021).
6. Сологуб Д. Ю. Дистанційне навчання у класі гітари. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 27. С. 172–175. URL: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/27.34> (дата звернення: 14.11.2021).